

УДК [930.253+929+78+001.8](47+57) «1942/1952»

Л. Г. Тупчієнко-Кадирова

**ДЕЯКІ АСПЕКТИ КЛАСИФІКАЦІЇ ЛИСТІВ
(НА ПРИКЛАДІ АРХІВНОЇ ТВОРЧОЇ СПАДЩИНИ
КОМПОЗИТОРА МЕЙТУСА Ю. С.)**

Актуальність даного дослідження полягає не тільки у введенні в науковий обіг архівних документів та публікації їх текстів, але й у виборі точки зору, класифікаційних ознак, за допомогою яких можна розглядати масиви архівних документів, в першу чергу їх інформаційну складову (ІС). Таким чином встановлюються зв'язки між різними частинами комплексів документів. Це і є основним об'єктом уваги даної статті. Запропонована нами класифікація листів за рівнем відносин між суб'єктами листування протягом дослідження уточнювалась, коригувалась. В наших попередніх публікаціях ми розглянули специфіку листування між суб'єктами на кожному з цих рівнів [1–3] (інші статті в друці). Але в оглянутій нами спадщині серед багатьох документальних джерел виявилось мало таких, ІС яких повністю вкладалась би в означені нами групи. Метою і завданнями статті й є показати на кількох прикладах цей вихід за межі групи. Але висновки спираються на достатньо велику кількість листів. Коротко повторимо класифікаційні ознаки – виділені нами наступні рівні відносин між суб'єктами листування: I. рівень сімейних стосунків; II. рівень міжособистісних взаємин; III. рівень професійних відносин (між представниками однієї професії); IV. рівень творчих відносин (суб'єкти є учасниками певних творчих процесів створення або виконання творів); V. рівень офіційних відносин (учасники: людина і установи, суспільно-політичні організації, заклади); VI. рівень ділових відносин (їх змістом є певна справа). Ці окремі види можна згрупувати таким чином: перші два віднесемо до групи особистих відносин, іншою групою є професійно-творчі, третьою – офіційні відносини.

Межі тез не дозволяють нам показати повні ІС листів, лише фрагментарно чи у вигляді структурних елементів (СЕ), які ілюструються текстовими фрагментами (ТФ), тоді СЕ виділяються жирним шрифтом. Розташування листів хронологічне.

№ 1. Богатирьов С. С. Поштова картка Мейтусу Ю. С., від 24 вересня 1942 р. [4, л. 1].

ТФ. «24.IX.42 Дорогой Юлий Сергеевич! Пришла беда – отворяй ворота. В связи с болезнью Ал[ександры]. Ив[ановны]. Вам, вероятно, придется разрываться на части, хотя больная и в клинике. Я знаю, как трудно ухаживать за больной брюшняком и выражаю Вам свое сочувствие, а Ал. Ив. – пожелание скорейшего выздоровления, что, вероятно, уже успела сделать. Вы не знаете, почему Ф. Л. Шевич просит писать их домашний адрес? Ведь он продолжает работать в Музфонде? Я

только что возвратился из командировки в Енисейск <...> и нашел дома телеграмму от Луфера с предложением работать в Свердловской консерватории. Ответил молнией, что согласен в зависимости от условий. Втайне желаю, чтобы из этого ничего не вышло – страшновато переезжать, не известно на какие условия наскочишь. Зато работа по специальности и ради этого следовало бы идти на жертвы. <...> Гармаш писал о каких то харьковских новостях. Что это? <...>».

СЕ: Події особистого життя; Співчуття; Події професійного життя.

Богатирьов Семен Семенович (1890–1960) – радянський музичний теоретик та педагог, композитор. В 1917–1919 рр. та з 1921 викладач, з 1935 р. – професор з класу композиції Харківської консерваторії (був педагогом Мейтуса Ю. С. з композиції). В 1943–1960 рр. – професор Московської консерваторії.

Отже, формально суб'єктів з'єднують професійні відносини, але зміст листування відноситься до міжособистісного рівня.

№ 2. Мейтус Ю. С. Лист до Васильєвої О. І., від 6 грудня 1944 р. [5, л. 4].

СЕ та ТФ: Місце та Дата створення; Оцінка відношення та Звернення; Події особистого життя; Емоційне ставлення до кореспондента листа; Оцінка людини («Ехал я с работником Наркомфина, тихим, скромным человеком»); Події Суспільного життя («Но здесь сейчас в связи с утверждением планов на [19]45 год много народу и нас в комнате четверо, что не совсем удобно. <...> Наркомы здесь впятером в одной комнате»); Персони (Зоя Гайдай, Аннакурдов, Ашір [?], Дангатор, Мухатов, Алти [Карлієв?], Белза, Сурін, Белий, [Богатирьов] Семен Семенович, Рахлін [Натан], Табіч Ліда); Події творчого життя; Заклади, Установи, Організації (Постпредство, Державна бібліотека ім. В. І. Леніна, Музичний фонд СРСР, «Музгиз» – Державне видавництво музичної літератури?, «Укриздат», Спілка композиторів Закавказзя, Московська консерваторія, Радіо, Ательє МХАТ, Мосторг, Універмаг); Твори; Оцінка творів; Ділові побутові справи, запитання, що стосуються побутового сімейного життя; Прохання; Оцінка відношення до особи та Прощання.

Отже, тут спостерігається принаймні два рівні – сімейний та діловий. Хоча за формальною ознакою – суб'єктів листування – сімейний.

№ 3. Ісаковський М. В. Лист до Мейтуса Ю. С., від 2 червня 1950 р. [6, ед. хр. 98].

ТФ. «Дорогой Юлий Сергеевич! <...> Арию Олега (дополнение) я послал Вам дня три тому назад. Теперь посылаю перевод арии Проценко. Она выглядит так (в скобках я даю возможные варианты) <...>».

СЕ: Події творчого життя (створення текстів).

№ 4. Ісаковський М. В. Лист від 7 жовтня 1950 р. [7, ед. хр. 727 а].

Анотація. Поет відмовляється від написання слів до пісні на прохання Ю. С. Мейтуса, посилаючись на особисті обставини.

СЕ: Події творчого життя (відмова від створення віршів до творів); Події особистого життя.

Перший приклад листування з М. В. Ісаковським має суто творчий характер, другий – творчий і міжособистісний. Отже, формальна ознака – належність до суб'єктів творчого процесу – створення твору, не завжди однозначно визначає зміст.

№ 5. Мейтус Ю. С. Лист до Кабалевського Д. Б., від 2 квітня 1952 р. [8, л. 1].

ТФ. «Киев 2 апреля 1952 г. Дорогой Дмитрий Борисович! Посылаю Вам сценарий либретто «Северной Авроры». Буду благодарен, если прочитаете и с Вашими замечаниями пришлете мне сценарий в Киев. Надеюсь, на долго не задержите. Искренне Ваш Юл. Мейтус Мой адрес <...>».

СЕ: Експертиза сценарію лібрето опери «Північна Аврора»; Назва твору; Подія творчого життя (Мейтус Ю. С. працює над лібрето опери «Північна Аврора»).

№ 6. Кабалєвський Д. Б. Лист до Мейтуса Ю. С., від 8 грудня 1958 р. [9, л. 8–10].

СЕ: Дата та Місце написання («8 декабря 1959 г. Москва»); **Оцінка відношення до адресата та Звернення (ім'я та по-батькові)** («Дорогой Юлий Сергеевич!»); **Вибачення та Пояснення** (Вибачення, що не відповів на лист та пояснення, що у видавництво Veb Sied der Zeit мають надіслати клавір опери «Весна поет»); **Запитання** (про нову оперу адресата); **Оцінка емоційного сприйняття інформації** («Я Вам завидую черной завистью, т.к. сам давно уже не сочиняю по разным причинам»); **Побажання:** «Самые душевные пожелания!»).

Обидва листи з листування з Кабалєвським Д. Б. за формальною ознакою належать до професійного рівня відносин. Змістовно листування в цілому також відноситься до цього рівня: переважно йдеться про прослуховування твору Мейтуса Ю. С. (власне прослуховування, його організація через професійну спілку, оцінки, поради тощо). Але в останніх листах суто професійне спілкування має деякі ознаки міжособистісного, зокрема, телеграми надсилались на домашню, а не на адресу Спілки композиторів [10]. Листування з С. С. Богатирьовим переважно містить повідомлення про події особистого, суспільного та творчого життя, інколи містить оцінки творів [4; 11]. Листування з Д. Д. Шостаковичем має також суто особистий характер [12].

Отже, можна зробити висновок, що формальна ознака – належність до сім'ї або до спільного професійного кола, або до суб'єктів творчого процесу – не визначає зміст конкретних джерел, оскільки вони можуть містити окремі повідомлення ділового та особистого характеру або повністю відповідати одразу двом рівням відносин.

У перспективі наших подальших розвідок – розгляд предметних ознак класифікації ІС різних видів документальних джерел, у т.ч. листів.

Список використаної літератури

1. **Тупчієнко-Кадирова Л. Г.** Структурний аналіз інформаційної складової офіційних листів / Л. Г. Тупчієнко-Кадирова // Рукописна та книжкова спадщина України : археогр. дослідження унікальних арх. та бібл. фондів. – К., 2010. – Вип. 14. – С. 358–376.
2. **Тупчієнко-Кадирова Л. Г.** Структурний аналіз інформаційного складника особистих листів композитора Ю. С. Мейтуса: документознавчий аспект // Наукові праці НБУВ. – К., 2011. – Вип. 31. – С. 417–439.
3. **Тупчієнко-Кадирова Л. Г.** Листи та телеграма Д. Б. Кабалевського до Ю. С. Мейтуса: аналіз професійних відносин // Архіви України. – 2012. – № 3. – С. 132–140.
4. **Богатырев С. С.** Почтовые карточки к Мейтусу Ю. С., 24 сентября 1942 – январь 1946 гг. // Всероссийское музейное объединение музыкальной культуры им. М. И. Глинки (далі – ВМОМКТ), ф. 362, д. 93–96, л. 1–4.
5. **Мейтус Ю. С.** Письма и телеграммы к Васильевой А. И., 17 августа 1935 – 24 августа 1947 гг. // Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України (далі – ЦДАМЛІ), ф. 182, оп. 2, спр. 227, 58 док., 107 арк.
6. **Исаковский М. В.** Письмо к Мейтусу Ю. С., 28 октября 1949 – 29 мая 1950 гг. // ВМОМКТ, ф. 362, спр. 98–101, 8 арк.
7. **Исаковский М. В.** Письма к Мейтусу Ю. С., 10 июля 1949 – 1 февраля 1952 гг. Машинопись // Кіровоградський державний музей музичної культури імені Кароля Шимановського (далі – КММКШ), ф. Мейтуса Ю. С., спр. 727 а, б, в, г., 4 арк.
8. **Мейтус Ю. С.** Письма и телеграммы Кабалевскому Д. Б., 2 апреля 1952 г. – 22 декабря 1956 г. // Российский государственный архив литературы и искусств (далі – РГАЛИ), ф. 2017, оп. 1, д. 89, л. 1–13, 10 лл., 2 тел.
9. **Кабалевский Д. Б.** Письма к Мейтусу Ю. С., 10 апреля 1952 – 6 февраля 1962 гг., из Москвы в Киев // ЦДАМЛІ, ф. 182, оп. 2, спр. 422, арк. 1–13.
10. **Мейтус Ю. С.** Письмо и телеграммы Кабалевскому Дмитрию Борисовичу, 29 июня 1946 г. – 22 апреля 1972 г., из Киева в Москву // РГАЛИ, ф. 2017, оп. 2, д. 353, 1 п., 6 тел.
11. **Богатырев С. С.** Письмо к Мейтусу Ю. С., от 16 февраля 1942 г., из Щучинска в Ашхабад, без конверта. 19,2 x 14,1; 5,7 x 14,1 см // КММКШ, ф. Мейтуса Ю. С., спр. 726, 4 арк.
12. **Тупчієнко-Кадирова Л. Г.** Листи та листівки Д. Д. Шостаковича до Ю. С. Мейтуса / Л. Г. Тупчієнко-Кадирова // Спеціальні історичні дисципліни: зб. наук. пр. / [відп. ред. Г. В. Боряк]. – К. : НАН України, Ін-т історії України; Кіровоград. Нац. техн. ун-т, 2011. – С. 103–111. Число 18. Актуал. пробл. нумізматіки у системі спец. галузей істор. науки : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. «Перші (міжнар.) Ястребовські читання», (Кіровоград, 20–22 жовтня 2011 р.). – С. 197–202.

Тупчієнко-Кадирова Л. Г. Деякі аспекти класифікації листів (на прикладі архівної творчої спадщини композитора Мейтуса Ю. С.)

У статті наведено результати аналізу листів з архівної творчої спадщини Ю. С. Мейтуса: його листування з О. І. Васильєвою,

С. С. Богатирьовим, В. М. Ісаковським, Д. Б. Кабалевським, Д. Д. Шостаковичем. Из запропонованих рівнів відносин між суб'єктами листування – сімейного, міжособистісного, професійного, творчого, офіційного, ділового – у статті розглядаються сімейний, творчий і професійний. Обґрунтовується висновок, що багато листів мають більше одного рівня відносин: сімейні – діловий, творчі та професійні – міжособистісний.

Ключові слова: листування; особисті архівні документи, Ю. С. Мейтус, О. І. Васильєва, С. С. Богатирьов, В. М. Ісаковський, Д. Б. Кабалевський, Д. Д. Шостакович.

Тупчиенко-Кадырова Л. Г. Некоторые аспекты классификации писем (на примере архивного творческого наследия композитора Мейтуса Ю. С.)

В статье приведены результаты анализа переписки Ю. С. Мейтуса с А. И. Васильевой, С. С. Богатыревым, В. М. Исаковским, Д. Б. Кабалевским, Д. Д. Шостаковичем. Из предложенных уровней отношений между субъектами переписки – семейным, личным, профессиональным, творческим, официальным, деловым – в статье рассматриваются семейный, творческий и профессиональный. Обосновывается вывод о том, что большинство писем имеют больше одного уровня отношений: семейные – деловой, творческие и профессиональные – личный.

Ключевые слова: переписка; личные архивные документы, Ю. С. Мейтус, А. И. Васильева, С. С. Богатырев, В. М. Исаковский, Д. Б. Кабалевский, Д. Д. Шостакович.

Tupchiienko-Kadyrova L. Some aspects of classification of letters (on the example of the archival oeuvre of composer U. Meytus)

In the article results over of analysis of letters are brought: correspondence of U. Meytus with A. Vasylieva, S. Bogatyrev, V. Isakovsky, D. Kabalevsky, D. Shostakovich. From the introduced levels of relations between the subjects of correspondence – domestic, personal, professional, creative, official, business – domestic, creative and professional levels are analyzed in the article. The conclusion is grounded, that the most of letters have one more level of relations: domestic – business, creative and professional – personal.

Keywords: correspondence, personal archival documents, U. Meytus, A. Vasylieva, S. Bogatyrev, V. Isakovsky, D. Kabalevsky, D. Shostakovich.

Стаття надійшла до редакції 16.10.2012 р.

Прийнято до друку 29.11.2012 р.

Рецензенти – к. філ. н., доц. Крижанівська О. І., доц. Кислун О. А., доц. Гур'янов Ю. Г.